

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1302426/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו – נשיא, הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר לימור מרים חגג)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עקיבא ברילנט)

הנדון: קביעת הסכם מזונות כי כעבור זמן תתאפשר תביעה נוספת בעניינם – מותנית ב'שינוי נסיבות' או אינה מותנית בו

פסק דין

הצדדים התגרשו זה מזה בתאריך כ"ט בסיוון התשע"ט (2.7.2019) לאחר הסכם גירושין שקיבל תוקף פסק דין בבית הדין הרבני אריאל באותו יום.

וזו לשון סעיפי מזונות הילד בהסכם הגירושין הנ"ל:

8. לאחר בחינת צורכי הילד מחליטים הצדדים להעמיד את מזונות הילד וכל צרכיו והחזקתו על סך 1,000 ש"ח לחודש [...]

10. כל אחד מהצדדים יוכל לפנות לבית הדין בעניין מזונות הילד בהיות הילד בן שנתיים וחצי [...]

12. בהסכם זה "מזונות" היינו כל הצרכים, הוצאות המזון, דמי טיפול, מדור, שכר דירה, שכר לימוד, חינוך משלים, חוגים, קופת חולים, הוצאות החזקת הבית, הוצאות חד פעמיות וכל הוצאה שהיא מכל מין וסוג שהוא ללא יוצא מן הכלל למעט האמור בסעיף 14 להלן, כולל הוצאות האם ו/או כל גורם אחר עבור הילד.

13. מוסכם על הצדדים כי הוצאות חינוך חריגות והוצאות רפואיות חריגות שאינן מכוסות על ידי קופת חולים ו/או מטופלות בקופת חולים ישולמו באופן שווה על ידי שני בני הזוג בכפוף לתיאום והסכמה בין הצדדים, בהעדר הסכמה יכריע בית הדין [...]

בהגיע הילד לגיל שנתיים וחצי פנתה האם לבית הדין האזורי לדיון בהגדלת המזונות. ביום ה' בניסן תשפ"א (18.3.2021) פסק בית הדין האזורי בעניין מזונות הקטין כך:

נמצא כי בהתאם להסכמת הצדדים בהסכם הגירושין שקיבל תוקף פסק דין בבית הדין, בהגיע הילד לגיל שנתיים וחצי, מזונות הילד ייקבעו בהתאם להחלטות בית הדין, לאחר שאחד מהצדדים לבית הדין בענין מזונות הילד. היום, הילד בן כשלוש שנים. לאחר שמיעת הצדדים ובאי כוחם בית הדין לא מצא, נכון לעכשיו, שינוי נסיבות מהותי קבוע אצל האב, המצריך שינוי דראסטי בחיוב מזונות האב לבנו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך פוסק בית הדין:

האב [...] חייב לשלם סך של 1,000 ש"ח לחודש לאם [...] עבור מזונות הקטין [...] בנוסף יישא האב במחצית הוצאות חינוך הקטין ובמחציות הוצאותיו הרפואיות אשר אינן כלולות בסל הבריאות, בתיאום שני ההורים להחלטה משותפת.

האב יישא במחצית פעוטון או גן, שייקבע בתיאום של שני ההורים ובהחלטה משותפת טרם רישום הילד למסגרת. על הצדדים להעלות את הסכמותיהם בכתב טרם ביצוען. חיוב המזונות זה חל בכל עשירי לחודש מאפריל 21 ועד להחלטה אחרת של בית הדין.

סכום מזונות זה כולל את כל צורכי הילדים (כולל מדור) והוא צמוד למדד הכללי ויעודכן אחת לשישה חודשים מבלי לחשב את הפרשי ההצמדה. אם האם תשכור דירה מחוץ לבית הוריה – תמציא לבית הדין חוזה שכירות, ובית הדין ייתן החלטתו.

על פסק דין זה הוגש הערעור.

טענות הצדדים

טענות האם

1. ההסכם אפשר דיון במזונות כעבור שנתיים וחצי גם ללא שינוי נסיבות.
2. בית הדין התרכז בעניין הסמכות שהיה מוסכם מראש ולא בעניין המזונות.
3. בית הדין לא התייחס לשינוי הנסיבות ולא לעובדות שהוצגו לפניו.
4. הסכום שנקבע תחילה היה נמוך מהנצרך כיוון שהאב, שלא עבד, לא היה נותן גט לולי כן.
5. האם הסכימה לסכום זה רק בתנאי שהוא זמני.
6. למרות בקשתה, בית הדין לא התייחס למסמכים שהגישה וכן לא דרש מסמכים מהאב להוכיח את הכנסתו, למרות הצהרתו בבית הדין כי התחיל ב־8,400 ש"ח.
7. בית הדין לא התייחס למדור אף שהיא משלמת להוריה.
8. גם נושא הוצאות החינוך לא נענה למרות אי-האפשרות לרשום את הילד לגן עירוני.

טענות האב

1. בית הדין קיים דיון כהלכתו ונשמעו טענות הצדדים במלואן.
2. מזונות שנקבעו בהסכם יכולים להשתנות רק שינוי נסיבות שלא היה צפוי בהסכם.
3. הסכום הנמוך נקבע בגלל סכומים אחרים שקבלה המערערת בהסכם.
4. התאריך שנקבע היה כדי לומר שאי אפשר יהיה להטריד את האב לפני כן.
5. יכולת ההשתכרות של האב עמדה בפני בית הדין, הפסקת העבודה של האם מטעמים אישיים אינה נחשבת שינוי נסיבות.
6. סכום המזונות בהסכם כלל את כל ההוצאות כולל מדור וכל ההוצאות כמפורט בסעיף 12.
7. הצדדים גרו ביחידת הדיור של ההורים ללא כסף והיא אינה דירה נפרדת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

לפנינו זוג שחתם על הסכם בכ"ט בסיוון התשע"ט (2.7.2019) ובו נקבע, בסעיף 8, סכום מזונות כולל בסך 1,000 ש"ח. בסעיף 10 נאמר: "כל אחד מהצדדים יוכל לפנות לבית הדין בעניין מזונות הילד בהיות הילד בן שנתיים וחצי."

בהגיע הילד לגיל שנתיים וחצי פנתה האם לבית הדין בבקשה להגדלת מזונות ולהעמידם על המקובל וטענתה בפיה כי הסכום הנמוך נקבע כאשר האב לא עבד וכי סוכם מראש על בחינת הסכום בגיל שנתיים וחצי. מנגד טען האב כי סכום זה נקבע כסכום קבוע וניתן לשנותו רק בשינוי נסיבות מהותי שלא נצפה מראש, ומטרת סעיף 10 הייתה למנוע מהאם מלהטריד את האב בכל זמן.

אכן, בדרך כלל כשנקבע סכום מזונות בהסכם הרי מטרתו שלא יוכלו לשנותו בכל זמן אלא בשינוי נסיבות שלא נצפה בחתימת ההסכם. במקרה שלפנינו האב היה סטודנט בעת חתימת ההסכם, היה ברור שלאחר סיום לימודיו יתחיל לעבוד ולא מדובר בשינוי נסיבות שלא נצפה בעת חתימת ההסכם.

לפיכך השאלה העומדת לפנינו היא משמעותו של הסעיף הנוסף שבו נאמר כי בהגיע הבן לגיל שנתיים וחצי יוכל כל צד לפנות לבית הדין האזורי בעניין המזונות. לטענת האב הסעיף נקבע רק למטרת מניעת הטרדה מצד האם, ואילו האם טוענת כי משמעות הסעיף היא כי קביעת סכום המזונות הנמוך נקבע רק עד גיל שנתיים וחצי.

כדי לבחון את משמעות הסעיף בדקנו את ההליך לגיבוש הסכם זה שנוהל בהרכב בראשות הרב פרימן שליט"א. בעיון במה שקדם להסכם אנו מוצאים החלטה שניתנה בבית הדין בהרכב זה בתאריך י"ז בכסלו התשע"ט (25.11.2018). ובה נאמר בין השאר:

[...] במהלך דיון בתביעת הגירושין הכרוכה של האישה, הצדדים הגיעו להסכמות בעניין הגירושין ולעקרונות הסכם גירושין, מוסכם על הצדדים שהעקרונות יירשמו בהחלטה, וכדלקמן:

1. הצדדים יתגרשו בהסכמה לאלתר.
2. בעבור מזונות זמניים ומדור הקטין, ישלם האב סך של 1,000 ש"ח לחודש.
3. הצדדים לא יוכלו להגיש בקשה להגדלת המזונות או להפחתתם עד הגיע הילד לגיל שנתיים וחצי.
4. עניין משמורת הקטין והסדרי השהות יקבעו על ידי בית הדין לאחר קבלת תסקיר משירותי הרווחה. בית הדין יפנה לשירותי הרווחה לחידוש הצו להכנת תסקיר.
5. כל הזכויות והחובות שצברו הצדדים יאוזנו ביניהם בחלקים שווים.
6. חשבון הבנק יחולק בחלקים שווים.
7. תכולת הדירה תחולק בחלקים שווים, פרט לתכולה המשמשת לצורכי הילד שתעבור לאישה.
8. הבעל יטפל בחלוקת מטבע הביטקוויין הנמצא ברשות הצדדים לאלתר וישלם לאישה מחצית משווי המטבע כפי ערכו בשעת המכירה.
9. לצדדים מחלוקת בעניין הצורך בביצוע ניתוח רפואי לתינוק. לצורך הכרעה, הצדדים יפנו למומחה ד"ר בוריס אורקין, ויפגשו עימו יחד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חוות דעתו תכריע במחלוקת. עד הפגישה עם הרופא אסור לכל צד להעביר כל חומר לרופא. לפגישה יגיעו הצדדים ללא ליווי של בני משפחה או אחרים. בהעדר הכרעה של הרופא, יכריע בית הדין במחלוקת לאחר קבלת חוות דעתו של המומחה האמור.

10. פרט לאמור בעקרונות אין לצדדים כל טענה מכל מין וסוג שהוא זה כלפי זה. לרבות העדר טענה להחזרי הלוואה להורי הבעל.

11. האישה מוחלת על כתובתה עם סידור הגט.

בית הדין נוכח שעקרונות ההסכם מובנים ומוסכמים על הצדדים. הצדדים קיבלו בקניין את עקרונות ההסכם.

לאור האמור מחליט בית הדין:

א. הצדדים יתגרשו כהסכמתם.

ב. המזכירות תפתח תיק לסידור גט. קובעים מועד לסידור הגט ליום י"ז בכסלו תשע"ט (25.11.18) בשעה 9:45 בבית הדין הרבני בתל אביב באולם 210.

ג. בית הדין נותן תוקף של פסק דין לעקרונות האמורים לעיל, הן מכוח אישור הסכם והן מכוח הכרעה בתביעות הכרוכות בהתאם לעקרונות האמורים.

ד. הצדדים רשאים להגיש, ביום סידור הגט, לאישור בית הדין, הסכם גירושין מפורט בהתאם לעקרונות האמורים.

עד כאן מאותה החלטה שקבעה את עקרונות ההסכם ונתנה תוקף פסק דין לעקרונות שנקבעו גם בהסכם.

מהחלטה זו עולה כי ההסכם שנחתם בעת הגירושין היה חייב להיות כפוף לעקרונות שגובשו והוסכמו בהחלטה זו וקבלו תוקף פסק דין. מן העקרונות הללו של ההסכם הראשוני עולה כי הסכום של 1,000 ש"ח נקבע ונכתב כמזונות זמניים בלבד. כמו כן עולה כי בשעת גיבוש העקרונות היה התינוק בן עשרה חודשים ועדיין לא נקבעה המשמורת ולא נקבעו הסדרי השהות. העקרונות קבעו כי הדין הראשון בהעלאת או הורדת המזונות ייערך רק בהגיע הילד לגיל שנתיים וחצי.

הכתרת סכום המזונות כ'מזונות זמניים' מורה שעדיין לא נקבעו מזונות קבועים והם עתידיים להיקבע בהגיע הילד לגיל שנתיים וחצי.

הסברה הפשוטה נותנת כי ההסכם הראשון קבע רק מזונות זמניים משום שעדיין לא נקבעו המשמורת והסדרי השהות והם היו עתידיים להיקבע רק לאחר קבלת תסקיר משירותי הרווחה שמצריך זמן, וכידוע לקביעת המשמורת יש משמעות גם לחיוב המזונות, ומה גם שאפשרויות המשמורת משתנות בין גיל עשרה חודשים הצמוד בהכרח לאימו לגיל שנתיים וחצי שבו אפשרית יותר המשמורת המשותפת. כיוון שכך קבע ההסכם הראשוני רק מזונות זמניים כשהוא קובע מראש שרק לאחר שנתיים וחצי ייערך דיון במזונות קבועים לפי המצב שיהיה באותו זמן. סביר שבנוסף לשאלת המשמורת הטרידה את הצדדים העובדה שבאותה עת האב לא עבד ולא יכול היה לשלם סכום גבוה והיה צפוי שלאחר שנה וחצי מההסכם הראשון האב יגמור את לימודיו וכן האם תקבע את מגוריה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יושם לב גם שהתאריך לדיון החדש על המזונות נקבע (בדיון, כשהילד בן עשרה חודשים) לגיל שנתיים וחצי של הילד, ולא לשנתיים וחצי לאחר חתימת ההסכם, ובעת חתימת ההסכם בפועל היה הילד כבר בן שנה וחצי. וכך הדיון היה צפוי להגיע כעבור שנה מההסכם.

לכן נדחות טענות המשיב כי מראש סוכם שיעור מזונות קבוע שהרי נאמר שהוא זמני, וכן לא מסתברת טענתו שהגבלת הזמן באה למניעת הטרדה כיוון שההסכם התיר פנייה כבר לאחר שנה בלבד. גם טענתו כי שיעור המזונות הנמוך היה בגלל דברים אחרים בהסכם שקיבלה האם אינה מסתברת לאור בחינת שאר סעיפי ההסכם, שבהם ניכר כי מדובר על חלוקה שווה של מה שיישאר מהדירה לאחר תשלום חוב המשכנתה ושל תכולת הדירה ושאר הנכסים.

לעומת זאת מתקבלות טענות המערערת כי הסכום של 1,000 ש"ח היה זמני, ובגיל שנתיים וחצי זכות כל צד לבקש לבדוק את תשלום המזונות מחדש.

נבחן עתה את חיוב המזונות:

בתיק בית הדין האזורי קיימת החלטה על הסדרי השהות שכל עוד לא ישתנו על ידי תסקיר חדש הרי שהילד נמצא אצל האם ולו הסדרי השהות שאינם נרחבים עם האב. מדובר בקטין מתחת לגיל שש שחיוב האב לפרנסו הוא מן הדין. האב, לפי הצהרתו בבית הדין האזורי מתפרנס ממשכורת סבירה, ואולי מעבר לכך משום שלא הוגשו תלושי משכורת לבית הדין.

נדון תחילה בשאלה אם האב חייב במדור כאשר האם גרה ביחידת דיור אצל אימה, לטענתו אינה משלמת לה שכר דירה, ולטענתה היא משלמת שכר דירה.

בית הדין האזורי קבע כי סכום המזונות של 1,000 ש"ח כולל מדור ומאידך גיסא קבע כי לאחר שהאם תפריד את מגוריה ותציג חוזה לשכר דירה ייתן בית הדין את החלטתו בעניין. לכאורה דברי בית הדין האזורי סותרים זה לזה כי אם הסכום הקבוע כולל מדור – מדוע לאחר הפרדת המגורים ישנתה הדבר? ובהכרח כוונתו כי כאשר האם ממשיכה לגור בבית הוריה, כאשר היה בחתימת ההסכם, אין שינוי נסיבות המצדיק את שינוי החיוב ורק לאחר שיהיה שינוי נסיבות מהותי ייתן בית הדין את החלטתו בעניין חיוב נוסף למדור.

אומנם מאחר שקבענו כי מדובר בדיון ראשון על חיוב מזונות קבועים חוזרת לפתחנו השאלה של חיוב האב במדור הילד כאשר הוא גר עם אימו הגרה אצל הוריה.

לכאורה הדבר פשוט משולחן ערוך (אבן העזר הלכות כתובות סימן עא סעיף א): "חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם."

מקורו של השולחן ערוך בדברי הרא"ש (כתובות פרק ד סימן יד) שהביא את דעת מהר"ם:

אבל קטני קטנים אף על גב דלא אמיד כייפינן ליה בעל כרחיה כדגרסינן בסוף אף על פי (כתובות) דף סה, ב): "דרש ר' שמלאי אפיתחא דבי נשיאה: אף על פי שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו קטנים אבל זן את קטני קטנים." ועד כמה? עד בן שש. ותנן נמי "אם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה" דשמעינן מינה דחייב לזון בניו ובנותיו כשהן קטני קטנים. ואפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם פסק רבינו מאיר דחייב לזונם, דכיון דתקנת חכמים היא זכו במזונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהן, דומיא דמזונות האשה מדכלל מזונות האשה דקתני "ומוסיפין לה על מזונותיה" בשביל הקטן, אלמא דין אחד להם.

גם באישה גרושה המניקה את בנה פסק השולחן ערוך (סימן פב סעיף ה) שאם היא מניקה את בנו נותן לה שכרה, והוסיף (בסעיף ו) ש"נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להם". האם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התשלום מותנה בהוצאות שיהיו לאשה על ההנקה? לא נמצא בפוסקים ומעולם לא שמענו שחילקו בין אם שבלאו הכי הייתה מניקה את בנה מאהבתה אליו לבין אם הניזונית מאחרים כדי להניקו, אלא תמיד חיוב האב ברור לשלם את חיובו שהוא חייב עבור בנו גם אם האם עושה זאת מרצונה, וגם אם הוריה עוזרים לה בעניין זה.

לכן גם בעניין מדור ילדיו הקטנים חייב האב לתת דמי מדורם גם כשהבן גר עם האם בדירתה, וגם כשהיא גרה בדירה שהוריה מאפשרים לה לגור בה.

ואף שלפי טענתו של האב האם ממשיכה לגור ביחידה הסמוכה לבית ההורים שבני הזוג חיו בה בעודם נשואים ללא תשלום, גם על כך נפסק בפירוש שגם אם הם נתנו לבני הזוג לגור בה בחינם בהיותם נשואים, עדיין יכולים ההורים לדרוש מהאב שישלם להם על מגוריו בה, והדברים ידועים מדברי הרמ"א בחושן משפט (הלכות מתנה סימן רמו סעיף יז) "ולכן מי שמאכיל לחתנו עם בתו יותר מזמן שקצב לו מזונות, צריך החתן לשלם לו מזונותיו כשיתבע ממנו" ומקורו מתרומת הדשן (סימן שיז), והביאו גם באבן העזר (סימן ע סעיף ח): "ואם אביה עמד ופרנס בתו עם חתנו אפילו הכי אין צריך לשלם לו רק מזונות שלו ולא של בתו". והדברים ארוכים (ועיין בפסק דין נתניה תיק 1197595/6 מהרב פנחס מונדשיין שליט"א שהרחיב בזה בטוב טעם ודעת), ואין כאן המקום להאריך בזה.

כאשר אנו דנים על קביעת חיוב מזונות ומדור מלכתחילה, וכן על מצב שבו יש הסכם המחייב תשלום לדיוור, ודאי שאין האב יכול להפטר בטענה שאדם אחר עוזר לאם בעניין המגורים – עיין במשכיל לדוד (חלק ב סימן כו) שנתבאר בהרחבה על אב שפרנס את בתו הנשואה כשהייתה זכאית למזונות, שכל שתבעה מזונותיה ועדיין לא נפסקו – אין בזה כדי לפטור את חיוב הבעל, שלא נתן לה אביה את המזונות כמתנה אלא כהלוואה עד שישלם הבעל. והוא הדין כאן: לא באו ההורים בעזרתם לבתם כדי לפטור את האב, ובפרט כשעשו כן בדרך של שכירות דירה.

ומפני שראינו שיש מי שערער על הנחה פשוטה זו נראה לחזק את הדברים במקרה זה בסברה נוספת: כאשר בכוונת מכוון קובעים סכום אחיד וכולל למזונות ומדור ושאר הוצאות נלוות כמו חינוך, וכפי שנעשה כאן בסעיף 12, ולא מחלקים ביניהם, הרי שהדבר נעשה לא רק לטובת האב המשלם שמנסה למנוע מעצמו תביעות נוספות, אלא גם כדי לאפשר לאם גמישות בחלוקת הסכומים הנדרשים לכל סעיף. כל עוד האם מספקת את צרכיו של הקטין באופן סביר, הרי שהיא יכולה להעדיף לצמצם מעט בהוצאות הדיוור ולהרחיב במזונות או להפך, היא יכולה להיעזר באנשים כדי להשיג מזון בחינם או בזול כדי לאפשר לילד בית ספר יותר טוב או חוג נוסף. לכן גם אם האם בוחרת לגור ביחידה ליד הוריה כדי שיתפנה לה יותר כסף לחינוך או למזונות, עדיין החיוב הכולל עומד בעינו, ובסמכותה להחליט על כך ללא התערבות האב המשלם.

מסקנת הדברים כי על בית הדין לפסוק מזונות ומדור ושאר הוצאות כבדיון ראשוני על מזונות קבועים.

בתביעת האם היא מבקשת סכום של לכל הפחות 1,600 ש"ח למזונות וגם דמי מדור ומחציות מפני שהאב הודה בפני בית הדין האזורי שמרוויח 8,400 ש"ח, אם כי לא הוצגו התלושים וייתכן שמרוויח יותר. האב, כאמור, טען כי בהסכם בסעיף 12 מובהר שהסכום של 1,000 ש"ח שהתחייב עליו כולל הכול כמו שמפורש בסעיף 12 ומוחרג ממנו רק סעיף 13.

אחר העיון מחליט בית הדין לקבוע את שיעור המזונות והמדור יחדיו על סך 1,800 ש"ח לחודש. בנוסף יישא האב במחצית הוצאות חינוך הקטין ובמחצית הוצאותיו הרפואיות אשר אינן כלולות בסל הבריאות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תוקף חיוב המזונות הוא מיום הגשת תביעת המזונות, כ"ג בתמוז התש"ף (15.7.2020), שהוא לאחר היות הקטין בן שנתיים וחצי. בתביעתה גילתה האם כי מעתה אינה מתכוונת לפרנס את הקטין על חשבונה אלא תובעת את האב למלא את חובתו.

לפי ההסכם סכום המזונות צמוד למדד המחירים לצרכן ויעודכן מדי שלושה חודשים ובכל מקרה לא יפחת, גם במקרה שהמדד יהיה שלילי.

פסק הדין מותר בפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום י"ג במרחשוון התשפ"ב (19.10.2021).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה